

Ivo Vasiljev - Život s více jazyky: jazyková autobiografie

Helena Masníková

Abstrakt:

Recenze nejnovější knihy lingvisty a orientalisty Ivo Vasiljeva ilustruje jeho jazykový vývoj od dětství až po nedávnou minulost. V detailním autobiografickém vyprávění mapujícím téměř 80 let autorova života se spojuje beletrie s lingvistikou a dává tak vzniknout originálnímu dílu vhodnému jak pro odborníky, tak i pro laiky.

Ivo Vasiljev je předním českým lingvistou a orientalistou, který celý svůj život věnoval studiu jazyků a poznávání kultury států východní Asie. V 50. letech vystudoval koreanistiku na Univerzitě Karlově, kde poté obhájil i aspiranturu v oboru vietnamistika. Za svůj život však nebyl jenom vědeckým pracovníkem. Po roce 1968 musel opustit Akademii věd a na živobytí si vydělával nejprve jako dělník a poté prací v účtárně. Podnikatelské neúspěchy v postkomunistickém období ho následně přivedly do kolektivu nadnárodní firmy, která ho vyslala na asijský kontinent. Tam strávil několik let svého života. Ve všech životních etapách se snažil udržovat aktivní styk s vědeckými kruhy a prohlubovat si teoretické a praktické znalosti jazyků, kterých se za svůj dosavadní život dokázal naučit 14. Tento neutuchající zájem, píle a touha vycházet vstříc novým příležitostem mu přinesly život plný zážitků, který čtenářům zprostředkovává skrze své nejnovější dílo *Život s více jazyky: jazyková autobiografie*.

Tato kniha, jak již název napovídá, je jazykovou autobiografií, čili pokusem autora zachytit co nejvěrněji vlastní jazykový vývoj od raného dětství až po nedávnou minulost. Vyprávění je okořeněno odbornými pojmy a lingvistickými vsuvkami. Ivo Vasiljev se snaží v průběhu celé své knihy ve srozumitelné a čtivé formě poukazovat na události, které měly na jeho jazykový vývoj zásadní vliv. Jednalo se nejenom o multilingvní rodinné zázemí, ale například i o náhodné setkání s korejským studentem, které ho přivedlo k orientalistice, či o možnost dělat aspiranturu v oboru vietnamistika. Toto studium neobrátilo jeho pozornost pouze k vietnamštině a vietnamské kultuře, ale umožnilo mu i setkání s Ho Či Minem a později účast na archeologické výpravě v moři u středního Vietnamu.

Kniha je konstruována chronologicky s výjimkou úvodu. V něm se Ivo Vasilijev věnuje počátečním impulsům vedoucím k sepsání jazykové autobiografie a specifickým problémům, kterým byl jako autor vystaven. Mezi ně patří např. matné vzpomínky z období raného dětství (o dětské paměti více Fivush a Nelson 2004) či retrospektivní povaha celého procesu. Po tomto krátkém kritickém zhodnocení se Ivo Vasilijev věnuje svému rodinnému zázemí, které formovalo jeho jazykový vývoj v dětství. Tato první část končí spolu s druhou světovou válkou je protknuta slůvky jako „asi“ „nejspíš“ „možná“, které poukazují na nepřesnost vzpomínek z/na dětství. V druhé části, která je zaměřena na poválečné období, studium na gymnáziu a dospívání, se tyto nejistoty začínají pomalu vytrácet. V dalších devíti kapitolách jsou události rozebírány více do detailů a to nejenom díky jasnějším vzpomínkám, ale i existenci sekundárních materiálů jakými jsou poznámky, deníky apod. Přílišné zacházení do detailů má nicméně za vinu občasné snižování plynulosti a dynamiky vyprávění.

Ivo Vasilijev ve své knize popisuje nejenom motivace, ale i překážky osvojování a užívání konkrétních jazyků. Studium jazyka pro něj není pouze o slovní zásobě a gramatice. Vedle správné výslovnosti je důležité porozumět i kultuře daného národa, díky čemuž lze předcházet nedorozuměním ve vzájemné komunikaci. Jazyk se v pojetí Ivo Vasilijeva stává nástrojem k sociální interakci a klíčem k poznání kultury.

Jazykové autobiografie se obvykle používají jako nástroj pro zkoumání konkrétních komunit (např. lidí pocházejících z bilingvinního prostředí či migrantů). Cílem těchto autobiografií, které málokdy přesahují délku průměrné eseje, je ukázat autorovi potenciál skrývajících se v jeho multilingvismu (více viz Mossakowski a Busch). Další využití jazykových autobiografií je možné sledovat v psychologii. Zde se skrze jejich analýzu výzkumníci dozvídají více o paměti, o provázání jazyka s emocemi a o tom, jak lidé vnímají svět skrze jazyk. Teoretický článek psycholožek Fivush a Nelson (Fivush a Nelson 2004) se např. zabývá autobiografickou pamětí vztahující se k období raného dětství. Teoretické koncepty zmiňované autorkami je možné sledovat především v první kapitole knihy Ivo Vasilijeva, kdy nejistými slovy popisuje vlastní dětství.

Dílo Ivo Vasilijeva se od výše zmíněných typů jazykových autobiografií odlišuje. Většina z nich je určena primárně pro psychologickou a lingvistickou analýzu či terapii. Jsou prostředkem pro dosažení jiných cílů – vědeckého poznání či motivace autora – a zpravidla nejsou samostatně publikovány. Autobiografie Ivo Vasilijeva je na rozdíl od nich uceleným produktem určeným pro veřejnost. Sepsání takto detailní jazykové autobiografie zahrnující téměř 80 let života s vícero jazyky je od Ivo Vasilijeva výjimečným počinem jak v českém, tak i ve světovém měřítku.

Kniha *Život s více jazyky*: jazyková autobiografie je určena širokému spektru čtenářů. Díky prozaické formě je čtivá a není potřeba hlubokých znalostí lingvistiky k tomu, aby člověk porozuměl autorovu sdělení. Díky propojení s lidským příběhem se zde naopak jazykověda může dostat ve srozumitelné a zjednodušené formě i k laikům. Kniha může sloužit jako materiál pro studenty lingvistiky, osoby zabývající se překladatelstvím či studenty historie a

etnografie. Kromě odborných kruhů najde kniha své zastánce i mezi milovníky auto/biografií. Pakliže by v ní čtenář hledal podrobný návod, jak zacházet s bilingvními dětmi či jak se nejefektivněji (a zázračným způsobem) naučit velkému množství jazyků, tak bude zklamán.

Jak autor sám, tak i autor doslovu Marián Sloboda, píše o tom, že tato kniha může mít pro každého čtenáře jiný význam. Někdo v ní najde inspiraci, jiný ji bude brát jako analytický materiál a další ji odloží bez hlubšího zamyšlení. Ráda bych tuto recenzi zakončila tím, co kniha dala mně. Kromě toho, že mě bavilo sledovat životní příběh Ivo Vasiljeva, jsem si v hlavě prolétla vlastní jazykovou autobiografií. Ke svému vlastnímu údivu jsem došla k číslu 8. Tolik cizích jazyků jsem se za svůj život začala učit. Z různých důvodů však aktivně používám pouze 3 z nich. Toto nepříjemné zjištění mě motivovalo k tomu, že jsem se začala opětovně věnovat samostudiu ázerbájdžánštiny a rozhodla se přijmout dárkový poukaz na kurzy arabštiny.

Použitá literatura:

FIVUSH, Robyn a Katherine NELSON. Culture and Language in the Emergence of Autobiographical Memory. *Psychological Science*. 2004, roč. 15, č. 9.

MOSSAKOWSKI, Jan a Brigitta BUSCH. *On language biographical methods in research and education*. [online]. [cit. 2012-09-02]. Dostupné z: http://www.cis.or.at/spracherleben/download/ECP-AT-3-Language_biographical_methods_.pdf

VASILJEV, Ivo. *Život s více jazyky: jazyková autobiografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 314 s.

O autorce:

Helena Masníková vystudovala sociální antropologii na Univerzitě v Pardubicích a nyní pokračuje v postgraduálním studiu na Univerzitě Karlově. Zaměřuje se na gender v migraci, vnitřní vysídlení a integraci cizinců v ČR.